

BIJ DE NEDERLANDSE VERTALING

In 2010 en 2012 heeft Judith von Halle voordrachten gehouden in Nederland. Sindsdien is de belangstelling voor haar werk ook in Nederland groeiende. Inmiddels zijn reeds 19 boeken van deze auteur verschenen in de Duitse taal. Om deze ook toegankelijk te maken voor het Nederlandse taalgebied is in 2008 begonnen met het vertalen van haar werk. Inmiddels zijn drie vertalingen verschenen: *En als Hij niet was opgestaan...*, *Het Onze Vader* en *Het Avondmaal*.

In 2011, het jaar waarin de 150e geboortedag van Rudolf Steiner werd herdacht, heeft Judith von Halle het onderhavige boek gepubliceerd, waarin zij op buitengewoon heldere en zorgvuldige wijze de bijzondere opgave van Rudolf Steiner heeft beschreven als Meester van de Witte Loge en ook heeft aangegeven met welke tegenkrachten hij vanaf het begin van zijn levensweg te maken had.

Dankzij alle schenkers aan het *Boekenfonds Judith von Halle* konden de drukkosten ook voor dit boek (en hopelijk ook voor volgende vertalingen!) worden gefinancierd.

KS

VOORWOORD

De vraag naar het geestelijke wezen van Rudolf Steiner leefde reeds bij de mensen van zijn tijd. Zij beleefden in de mens die zij voor zich hadden een individualiteit die zich van alles, wat gewoonlijk in het tussenmenselijke kan worden ervaren, onderscheidde op een manier die zo'n indruk maakte en die ook lang doorwerkte, dat de vraag naar het wezen en de oorsprong van deze individualiteit bij veel mensen als vanzelf opkwam.

Tegenwoordig, met de afstand die er is als men de individualiteit niet meer direct in haar belichaming ervaren kan, moet de ontmoeting met Rudolf Steiner gezocht worden vanuit een innerlijke impuls van ieder afzonderlijk. En de vraag naar de geestelijke identiteit van Rudolf Steiner komt eerst dan naar boven wanneer je zelf deze ontmoeting tot stand hebt gebracht. In elk geval biedt alles wat Rudolf Steiner heeft nagelaten aan schriftelijk en kunstzinnig werk en natuurlijk ook het waarnemen van zijn geestelijke impulsen, die in de hele wereld vruchtbaar zijn geworden, zoals bijvoorbeeld de op de antroposofie gebaseerde pedagogie, de mogelijkheid van een ontmoeting met de individualiteit van Rudolf Steiner. Maar het omgaan met wat hij heeft nagelaten, met het werk van Rudolf Steiner brengt ons allereerst in aanraking met de scheppende missie van zijn individualiteit en leidt pas dan misschien tot een ontmoeting met de individualiteit zelf. Het nagelaten werk kan voor ons de rol vervullen van een 'springplank', van waaruit het ons kan lukken om

door te dringen tot de eigenlijke spirituele motieven en daarmee ook langzamerhand tot het hogere wezen van Rudolf Steiner. Maar je moet de springplank alleen beschouwen als middel om tot het doel te komen en het dan ook werkelijk als zodanig benutten.

Want in onze tijd is het – en juist door de geesteswetenschap die Rudolf Steiner heeft geïnitieerd – mogelijk om, voorbij het waarnemen van alles wat hij tot stand heeft gebracht, een toegang te vinden tot de puur esoterische archieven die uitsluitel kunnen geven over de geestelijke identiteit van Rudolf Steiner. Deze archieven zijn zeker niet minder moeilijk om te ontsluiten dan de exoterische archieven en de uitleg van wat daarin wordt gevonden moet even behoedzaam en oprecht worden verzorgd. Maar de archieven van de geestelijke wereld (waarvoor een ander woord zou moeten worden gevonden omdat ze niet alleen maar beheren wat gebeurd is, maar zelf levend zijn, omdat ze *het levende* behoeden) zijn in zoverre betrouwbaarder dan de exoterische, omdat in principe daarin alles te vinden is en nooit ook maar één jota van haar substantie verloren kan gaan.

In ieder geval zullen we ons moeten inleven in de geestelijke wereld – op welke persoonlijk gekozen wegen dan ook –, zullen we *geestelijke* ogen en oren te openen hebben, als we tegenwoordig een directe en levende betrekking tot de individualiteit van Rudolf Steiner tot stand willen brengen.

Wie al eens een innerlijke ontmoeting met de individualiteit van Rudolf Steiner aan de andere kant van de drempel heeft ervaren, zal zeker een geweldige indruk in zijn ziel hebben beleefd en daardoor ook kunnen beseffen dat het hier om een wezen moet gaan van een schier onvoorstelbaar geestelijk formaat. En je zult deemoedig beseffen, dat je je

eigenlijk eerst tot dat niveau, waarop deze individualiteit aan de andere kant van de drempel staat, zou moeten verheffen om het hele zijn en het wezen hiervan werkelijk te kunnen bevatten. Er zal wel niemand, die eenmaal zo'n innerlijke ontmoeting met de individualiteit van Rudolf Steiner mocht hebben, zo vermetel zijn om te denken dat hem een opstijgen tot in de hoge sferen van dit wezen tegenwoordig al gelukt is.

In zoverre kunnen ook de volgende beschrijvingen slechts een fragmentarisch beeld schetsen van het wezen Rudolf Steiner en de occulte biografie van zijn aardeleven. Het is goed om hiermee bij het lezen rekening te houden. En zelfs de hier beschreven samenhang van de individualiteit van Rudolf Steiner met een van de zogenaamde Meesters van de Witte Loge biedt nog niet het definitieve en volledige inzicht in het volledige geestelijke wezen van Rudolf Steiner. Want zoals de aardemens tot in zijn ledematen doordrongen wordt door de impulsen van zijn hogere Ik en hiervoor zowel behuizing als werktuig kan zijn, zo zouden ook de geestelijke wezensdelen van een Meester van de Witte Loge kunnen worden gezien als een soort behuizing van een hogere essentie, die deze doordringt.

De meer esoterische beschouwingen die hier over de biografie van Rudolf Steiner worden gegeven, kunnen als een aanvulling gezien worden naast de reeds door andere auteurs en biografen gegeven meer exoterische uiteenzettingen, om het beeld van het wezen van Rudolf Steiner en wat hij in de wereld tot stand heeft gebracht, een stuk verder te rehabiliteren of aan te vullen en op die manier een beetje meer begrijpelijk te maken.

Bij de hier gegeven beschrijvingen gaat het om licht gere- digeerde aantekeningen van twee voordrachten die onder dezelfde titel gehouden zijn in Berlijn op de vooravond van de 150e geboortedag van Rudolf Steiner, alsook in een iets ander kader een jaar eerder in Kreuzlingen en Überlingen. Met opzet heb ik gekozen voor deze vorm – de schriftelijke weergave van mondelinge betogen –, omdat ik van mening ben dat deze vorm meer recht doet aan de nog fragmentarische inhoud dan een gepolijst literair werkstuk, dat eerder de twijfelachtige indruk kan wekken van het definitieve karakter van een thematisch afgesloten wetenschappelijk compendium. Om die reden zijn bij de schriftelijke uitwerking ook geen wezenlijke aanvullingen aangebracht, die je achteraf uiteraard eenvoudig had kunnen geven. Maar er zijn wel formele wijzigingen ten opzichte van de mondelinge beschrijvingen aangebracht, niet in de opbouw van de inhoud, maar wel in de wijze *waarop* de inhoud wordt weergegeven. Ofschoon de hier behandelde esoterische inhoud over de occulte biografie van Rudolf Steiner en de Meesters van de Witte Loge slechts aanduidingen zijn, komt toch de vraag op of het in occulte zin eigenlijk wel verantwoord is om deze inhoud te geven, als je ertoe overgaat om het gesprokene in een schriftelijke versie te brengen. Want een schriftelijke publicatie richt zich tot een voor de auteur veruit anoniem blijvend publiek; terwijl je bij voordrachten datgene wat in die ruimte door de aanwezigen voorhanden of niet voorhanden is, direct kunt waarnemen en dienovereenkomstig je uiteenzettingen vorm kunt geven. Daarom vraag ik om begrip voor het feit dat in dit kader slechts in een bepaalde mate kan worden ingegaan op occulte samenhangen.

De beschrijvingen zijn in ieder geval op te vatten als een *fragmentarische* bijdrage en ook als een aansporing voor de lezer om boven deze bijdrage uit zelf nog de meest verborgen sporen van een ‘occulte’ levensweg van Rudolf Steiner na te gaan. Zo’n onderzoek is zowel ontroerend als vruchtbaar, want hoe meer je over het geestelijke wezen van Rudolf Steiner te weten komt, des te duidelijker zie je de betekenis van de levensopgave en het levenswerk van deze individualiteit: de antroposofie.

Dornach, Pasen 2011

Judith von Halle

PERSOONLIJKE OPMERKINGEN VOORAF

Voor de leden van de Antroposofische Vereniging is 2011 een bijzonder jaar – geheel afgezien van wat er reeds over het begin van het jaar 2011 vanuit occult gezichtspunt te zeggen zou zijn, als je bijvoorbeeld de oorzaken en verwoestende gevolgen van de aardbevingsramp in Japan in aanmerking neemt.

Maar in dit jaar vieren de leden van de Antroposofische Vereniging de 150e geboortedag van Rudolf Steiner. Deze gebeurtenis was zowel voor antroposofische als voor niet-antroposofische auteurs aanleiding tot een uiteenzetting met de persoonlijkheid van Rudolf Steiner en zijn biografie. Een veelheid aan commentaren, forumgesprekken, tijdschriftartikelen en boeken is reeds gepubliceerd. Enerzijds kun je daar uiteraard blij mee zijn als aan Rudolf Steiner en zijn levenswerk zoveel aandacht wordt geschonken. Anderzijds kun je je natuurlijk afvragen of en waarom hiervoor een jubileumdatum nodig is zoals dit in dit jaar gebeurt met een duidelijke, welhaast overdreven motivatie; alsof Rudolf Steiner er uiteindelijk niet gelukkiger mee zou zijn als er – in plaats van allerlei feestelijkheden te organiseren voor een persoonlijkheid, die in de geestelijke wereld leeft – nog ernstiger zou worden omgegaan met datgene wat deze persoonlijkheid in zijn leven en werk ter harte ging, namelijk de antroposofie en men ook niet zou schromen om de antroposofie – als dat, wat zij werkelijk is – nog sterker in de wereld te vertegenwoordigen en nog enthousiaster tot zichtbare werkelijkheid te brengen in de wereld – en niet alleen in het jaar 2011, maar zo mogelijk *ieder* jaar.

Ongetwijfeld is het allesbehalve eenvoudig om deze taak aan te kunnen in een dermate niet-spirituele tijd waarin we nu leven, een tijd, waarin de mensheid zich met vol bewustzijn geplaatst zou moeten zien voor het spoedige verschijnen van de Vorst der duisternis. Indachtig deze komende gebeurtenis, die zich met een onmiskenbaar geweld aankondigt – zij het in de vorm van aardbevingen, vulkaanuitbarstingen en andere zogenaamde natuurrampen of ook in de vorm van economisch materialisme in een ongekende omvang –, is een omvattende en zo snel mogelijke bezinning nodig, niet alleen op de kernpunten van het sociale vraagstuk, maar op de kernpunten van een door geestelijk inzicht en verantwoordelijkheid vervuld leven van ieder afzonderlijk.

Het bewust leiden van een leven dat door spiritueel vernuft en verantwoordelijkheid wordt gedragen, brengt die mens, die probeert zo'n leven te leiden met behulp van de antroposofische geesteswetenschap, tot de ontmoeting met Rudolf Steiner, de grondlegger van de antroposofische geesteswetenschap. Hij ziet zich voor de vraag gesteld: aan welk hoger geestelijk wezen – met uitzondering van Christus – heb ik het te danken dat ik mijn huidige leven kan enten op de grondvesten van spiritueel inzicht?

Ook wanneer het antwoord op deze vraag wellicht in dit huidige leven niet te doorgronden is, misschien juist *omdat* zij niet te doorgronden is, wordt het aan de hand van deze vraag voelbaar hoe hoogstaand deze individualiteit moet zijn, die opgetreden is in de persoonlijkheid van Rudolf Steiner.

Als we nu uitgaan van deze vraag, dit gevoel ten aanzien van de hoge individualiteit van Rudolf Steiner en dan een blik werpen op alle publicaties en uitzendingen over Rudolf

Steiner, die je in de afgelopen maanden ter kennis kon nemen, dan werkt het heel apart tot zelfs bevreedend dat zich een zekere tendens schijnt af te tekenen om de *mens* Rudolf Steiner in de beschouwingen voorop te stellen. Er is uiteraard niets tegen om zich bezig te houden met de ‘privé-mens’ Rudolf Steiner. De behoefte om Rudolf Steiner ook als medemens te zien en te leren kennen is begrijpelijk. Maar je kunt in de tegenwoordige ontwikkeling een heel toegespitste gerichtheid zien juist op dit thema, waardoor het geestelijke leven en werken van deze individualiteit toenemend op de achtergrond raakt en daarmee onherroepelijk beetje bij beetje uit het bewustzijn van de lezer verdwijnt. Bovendien kun je waarnemen hoe zulke beschouwingen en debatten niet zelden gehouden worden op een – in diepere zin bedoeld – ‘liefdeloze’ manier, waar het daarentegen toch tot het ethische zelfbesef van de biograaf zou moeten behoren om bij alle kritische overwegingen en inschattingen (voor zover inschattingen en oordelen eigenlijk bij het werk van een biograaf horen) niet uit het oog te verliezen, respect te tonen voor de persoon in kwestie en zijn lot.

‘Mens, Steiner! – Hoe verder met de antroposofie?’ was kortgeleden de titel van een column in een, in antroposofische kringen bekend, tijdschrift – een in de vermelde zin momenteel ‘karakteristieke’ vraag. – Waarom is deze vraag, hoe het met de antroposofie verder zal gaan, eigenlijk gericht aan Rudolf Steiner? Zijn wij ons eigenlijk niet bewust van onze eigen verantwoordelijkheid voor het verdere lot van het antroposofische werk en leggen in plaats daarvan alles wat momenteel duidelijk verwaarloosd is, ten laste van de ‘mens’ Rudolf Steiner? Dergelijke formuleringen wakkeren

bij de lezer de verdenking aan dat voor menig eigentijds probleem binnen het antroposofische werkveld een niet geheel doordachte inval van een weliswaar begaafd, maar zeker ook feilbaar mens verantwoordelijk is. Het benadrukken van de 'menschelijkheid' van Rudolf Steiner gebeurt dezer dagen minder met het zicht op attributen als liefde, offerbereidheid, medelijden of grootmoedigheid, zoals dat heel goed te combineren zou zijn met het begrip van de menselijkheid, maar eerder met het zicht op het 'al te menselijke', op vermeende tekortkomingen, vergissingen of deels problematische ontwikkelingen, die op grond van de natuurlijke verstrengeling van een 'historische', in de toenmalige 'context van die tijd geplaatste' Rudolf Steiner als 'kind van zijn tijd', tegenwoordig zogenaamd tijdgebonden zijn.

Zo wordt ons op het moment meer en meer een beeld van Rudolf Steiner gepresenteerd, dat een mens weergeeft met voortreffelijke eigenschappen maar ook met nadelen, een mens zoals jij en ik, met veronderstelde zwakheden en fouten, waar men – als verlichte antroposoof van deze tijd – uiteraard boven verheven is en waarvan men zich op gezette tijden tegenover de wereld te distantiëren weet. Een voorstellingsconstructie van aanzienlijke tweeslachtigheid, omdat men zich enerzijds voortdurend bedient van de geestelijke verworvenheden van Rudolf Steiner (voor zover de eigen onvolkomenheden daarbij geen valkuil vormen), terwijl men zich tegelijk boven Rudolf Steiner verheft in de mening dat men hem of dat wat hij gevonden heeft, op de meest verschillende niveaus denkt te kunnen of zelfs te moeten corrigeren of voor de huidige tijd te 'actualiseren'. Het is een teken dat men de voortdurende actualiteit van datgene wat de antroposofie 100 jaar geleden was en gedurende de komende eeuwen zal zijn, nog

niet bij benadering heeft begrepen. Het zich eigen maken van de kenniswereld van Rudolf Steiner bij een gelijktijdige demontage van haar schepper is een merkwaardige vorm van de ziekelijke gesteldheid van onze ziel en geest geworden. Want de antroposofie is rechtstreeks en onverbrekkelijk verbonden met haar grondlegger, omdat zij immers door hem is voortgebracht – en dat verandert ook dan niet wanneer je in de nastrevenswaardige positie komt om zelfstandige inzichten te verkrijgen op de geestelijke scholingsweg.

‘Rudolf Steiner op ooghoogte’ is momenteel een wijdverbreide slogan, die aangeeft hoe men zich soms vol overgave inzet om Rudolf Steiner als een ‘doorsneemens’ te beschrijven. (Met het begrip ‘doorsneemens’ wil hier uiteraard geen enkel mens zijn uniciteit worden ontzegd, maar het moet dienen als contrast met de in het algemeen onbetwiste buitengewone levensverrichtingen van Rudolf Steiner.) Je kunt je werkelijk afvragen: waarom doet men zoveel moeite om Rudolf Steiner als een ‘doorsneemens’ weer te geven? Want *moeite* moet je er zeker voor doen bij een persoonlijkheid, die wel op bijna ieder denkbaar gebied zulke omvattende vernieuwings- en ontwikkelingsimpulsen in de wereld heeft gezet: zoals op het gebied van de filosofie, geschiedenis, religie, sociale wetenschappen, op medisch gebied, in de landbouw, de kunst of de pedagogie.

En zelfs wanneer over deze verworvenheden op de gebieden van het praktische uiterlijke leven waardering wordt uitgesproken in vele feestelijke toespraken, dan zoek je vaak toch vergeefs naar de waardering van datgene wat het bestaan van deze verworvenheden en instellingen pas mogelijk maakte: *het levende inzicht in een geestelijke wereld*. In bijna

geen enkele bijdrage aan het jubileum heb ik kunnen vinden dat Rudolf Steiner bovenal als *Christus-dienaar* werd gezien. Je kunt je erover verbazen waarom uitgerekend naar aanleiding van zo'n jubileum juist de grote verdienste van Rudolf Steiner ten aanzien van de vernieuwing van het esoterisch christendom niet op de voorgrond staat. Want uit geen enkele andere bron als uit een waarachtig christelijk-trinitarisch inzicht worden al die impulsen gevoed, die bijvoorbeeld in de pedagogische instellingen of indertijd in de ontwikkeling van de concepten van de driegeleding, de 'bij Christus passende vorm' van het sociale organisme, zijn binnengestroomd! Maar ook de eerste schreden op het gebied van de antroposofische geneeskunde of de biologisch-dynamische landbouw, zoals wij die tegenwoordig zetten, zouden zonder het fundament van een 'paulinisch' geestelijk inzicht helemaal niet bestaan. Rudolf Steiner leefde in een voortdurende wisselwerking met de geestelijke hiërarchieën, hij *beleefde* de geestelijke wereld. En pas het directe beleven van de geestelijke wereld kan ook voeren tot geestelijke inzichten, maakt zich los van intellectualistische 'hersenspinsels'.

Hoe vol leven de geestelijke inzichten van Rudolf Steiner waren, zou met het oog op de – zelfs door de felste critici van Rudolf Steiner toegegeven – succesverhalen van antroposofische instellingen op de meest verschillende gebieden van het praktische leven eigenlijk elke agnosticus van het tegendeel van zijn wereldopvatting moeten overtuigen. Eigenlijk zou bij zo iemand vanzelf de vraag moeten opkomen: op welke inzichten, op welke geestelijke impulsen zijn deze instellingen gebaseerd? Wat is het, dat hen hun karakteristieke leven verleent?¹

Maar in plaats daarvan treedt er in de meeste gevallen

iets tweeslachtigs op, als je dat al niet als schizofreen gedrag kunt betitelen: de (tenminste op deelgebieden bestaande openbare) erkenning van het succes van menig antroposofisch initiatief bij gelijktijdig in diskrediet brengen van degene die dit heeft geïnitieerd. In de biografieën, die tegenwoordig de meeste aandacht krijgen en geschreven zijn door niet-anthroposofen, krijgt de lezer een indruk voorgeschoteld van Rudolf Steiner als fantast, charlatan, plagiator, demagoog, machtsmens of zelfs leugenaar. Mogelijk heeft deze aanvalshouding tegenover de persoonlijkheid van Rudolf Steiner echter juist te maken met het feit dat de Christusimpuls altijd op de achtergrond stond van zijn initiatieven, wat in het tijdperk van een zich aankondigende ahrimani-sche werkzaamheid niet bepaald hoog aangeschreven staat. Niet voor niets merkte Rudolf Steiner steeds weer op dat niet degene die de goddelijk-geestelijke wereld erkent een fantast zou zijn, maar dat de hele overige wereld die de goddelijk-geestelijke wereld ontkent, 'op zijn kop' staat.

Maar nog veel verbazingwekkender is dat deze houding van de niet-anthroposofische wereld in verschillende grijstinten en schakeringen ook mensen in antroposofische verbanden lijkt te beïnvloeden, waarmee we weer zijn aangekomen bij de pogingen om Rudolf Steiner als een doorsneemens op 'ooghoogte' te classificeren, terwijl naarstig gespeurd wordt naar vermeende vergissingen of tegenstrijdigheden in zijn werk en levensloop. Het fatale bij betogen dat we Rudolf Steiner 'op ooghoogte' kunnen ontmoeten, ligt mijns inziens in een halve waarheid. Want uiteraard ontmoette Rudolf Steiner de mens van zijn tijd 'op ooghoogte'. De vele herinneringsberichten van zijn tijdgenoten beschrijven Rudolf Steiner als

een mens, die als geen ander in staat was om steeds op de mens toe te gaan, vanuit een onmiddellijke liefde-impuls in te gaan op hun individuele behoeften en vragen en ieder mens in zijn wezen en eigen aard volledig te aanvaarden. Maar als men een uitspraak als ‘Rudolf Steiner op ooghoogte’ opvat zoals het tegenwoordig vaak bedoeld is, dan kun je daarover eigenlijk alleen nog opmerken: ja, dan stond ook Christus met zijn tijdgenoten op ooghoogte en wel als ‘de eenvoudige man uit Nazareth’.

Maar wat is daarmee gezegd over het geestelijke wezen van Rudolf Steiner? Men schijnt vaak niet te merken dat men een ooghoogte instelt die er in werkelijkheid helemaal niet is. Men trekt Rudolf Steiner eerder tot het eigen niveau naar beneden in plaats van te proberen om zich omhoog te werken tot zijn niveau of misschien eerst maar eens omhoog te *schouwen*. Daarbij is het – ook al klinkt dit merkwaardig – minder moeizaam om zich omhoog te werken tot het niveau van Rudolf Steiner, ook al is dat over vele incarnaties heen, dan Rudolf Steiner als ‘doorsneemens’ plausibel te maken. Dat heeft een eenvoudige reden: de eerste heeft een reële kans, de laatste niet.

Rudolf Steiner belichaamde stellig het ideaal van een antroposoof, want voor hem was de antroposofie geen lippen-dienst, maar mondde steeds uit in de wil tot de daad, in de liefde tot de directe handeling. Rudolf Steiner heeft intussen deze mate van engagement, die alleen ingezet kan worden als er een brug geslagen wordt tussen idee en wil, zeker van geen enkel mens verlangd. Maar je kunt uiteraard tot het inzicht komen dat het zinvol is om zijn voorbeeld te volgen en daarop richtte zich natuurlijk ook zijn hoop – omwille van onze

eigen ontwikkeling. En zo voel ik mij persoonlijk ook absoluut niet beroofd van mijn vrijheid en zelfstandigheid als ik Rudolf Steiner als voorbeeld beschouw. Integendeel, het geeft mijns inziens een kracht van het Ik weer, als je het eigen wezen goed inschat en kunt inzien dat in Rudolf Steiner een individualiteit is opgetreden die aanzienlijk meer inzicht in de samenhangen van de zintuiglijke en de bovenzintuiglijke wereld heeft dan jijzelf. Zo heb ik intussen weinig begrip voor de wijdverbreide angst onder antroposofen om de eigen identiteit te verliezen als je Rudolf Steiner eerbied of zelfs verering tegemoet draagt – gevoelens overigens waar Rudolf Steiner zich tegenover grote persoonlijkheden zelf helemaal niet voor schaamde. Ik noem mij daarom ook niet antroposoof omdat ik meen over de geheimen van mens en kosmos met Rudolf Steiner op ooghoogte te kunnen spreken, maar ik noem mij antroposoof omdat ik de inzichten en de impulsen van de grondlegger van de antroposofie nastrevenswaard vind – zowel voor het mensheidsorganisme alsook voor mijzelf als deel van dit organisme. Kortom, ik ben strikt genomen slechts om een enkele reden antroposoof: omdat er eens de *niet-doorsneemens* Rudolf Steiner was.

In zoverre is mijn persoonlijke interesse om de *'andere Rudolf Steiner'* te vinden eerder gering tegenover de interesse om *'de'* Rudolf Steiner te zoeken.

De tendensen tot marginaliseren en banaliseren van de geestelijke individualiteit van Rudolf Steiner zie ik absoluut niet meer als een futiliteit of bagatel, maar als een van de grootste aanvallen op Rudolf Steiner überhaupt, omdat deze tendensen nu niet meer alleen buiten, maar steeds meer ook binnen antroposofische kringen gangbaar geworden zijn, in

sommige antroposofische kringen misschien zelfs intussen bon ton zijn geworden. Om deze reden heb ik besloten om een aforistische bijdrage te geven over de *occulte* biografie van Rudolf Steiner, die een aanvulling wil zijn op de vele beschrijvingen van meer ‘uiterlijke’ biografieën en die er opmerkzaam op moet maken dat er in Rudolf Steiner een hoge individualiteit belichaamd was.

Je kunt je van de betekenis van deze individualiteit makkelijk bewust worden als je je afvraagt: waar zou de wereld zijn, waar zou de wereld kunnen zijn als Europa in de jaren twintig van de vorige eeuw het principe van de driegeleding had opgepakt en toegepast? – De mensheid zou geen Tweede Wereldoorlog hebben moeten beleven! Geen Holocaust! Vanuit Europa zou iets zijn uitgestraald wat precies het tegendeel zou zijn van wat er is opgetreden. Of je kunt je ook afvragen: zou de anti-tijdgeest Mammon zulke grote successen hebben kunnen boeken als de impulsen van Rudolf Steiner ten aanzien van de driegeleding van het sociale organisme zouden zijn opgenomen? Was er dan een financiële crisis geweest? En ook deze vraag laat zich met neen beantwoorden. In plaats daarvan zou de mensheid nu een hogere ontwikkeling kunnen doormaken onder de terughoudende leiding van de eigenlijke tijdgeest Michaël. En ten slotte kunnen we ons afvragen: zouden wij zo’n groot en steeds groeiend aantal aardbevingen hebben als het feit van het bestaan en de werkzaamheid van een geestelijke wereld algemeen in de mensheid erkend zou worden? Degene die weet dat het aarde-organisme een levend wezen is, wat men terecht ook het lichaam van Christus noemt, die heeft ook weet van de werking van het menselijk-morele op de innerlijke lagen van

dit aarde-organisme.² En zo kun je vanuit een bepaald standpunt zeggen: niet op de laatste plaats heeft het bedroevende omgaan met de spirituele inzichten en christelijk-ethische impulsen van Rudolf Steiner en dus ook met de individualiteit van Rudolf Steiner zelf, in zekere mate te maken met de spirituele en sociale achteruitgang in de huidige tijd.

Op het keerpunt der tijden hebben de mensen zich voorbereid op de komst van de vleesgeworden Christus doordat zij de vermanende woorden van Johannes de Doper verinnerlijkten. Bereidt de mensheid zich momenteel voor op de komst van de etherische Christus door de woorden van Rudolf Steiner die naar deze gebeurtenis verwijzen, te verinnerlijken? Helaas moet je dit, in het algemeen gezien, ontkennen. Daarom zal in het hiernavolgende gewezen worden op de hoge individualiteit van Rudolf Steiner, namelijk op Rudolf Steiner als *Meester van de Witte Loge*. Zo'n beschouwing heeft niets sektarisch, ook al zal dit eerder voor antroposofen begrijpelijk zijn, want je kunt ten slotte niet van degenen die een goddelijk-geestelijke wereld ontkennen, verwachten dat zij in Rudolf Steiner of in welk mens dan ook een hogere individualiteit erkennen.